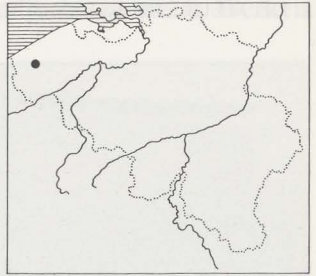

J. DE MEULEMEESTER & C. VANTHOURNOUT

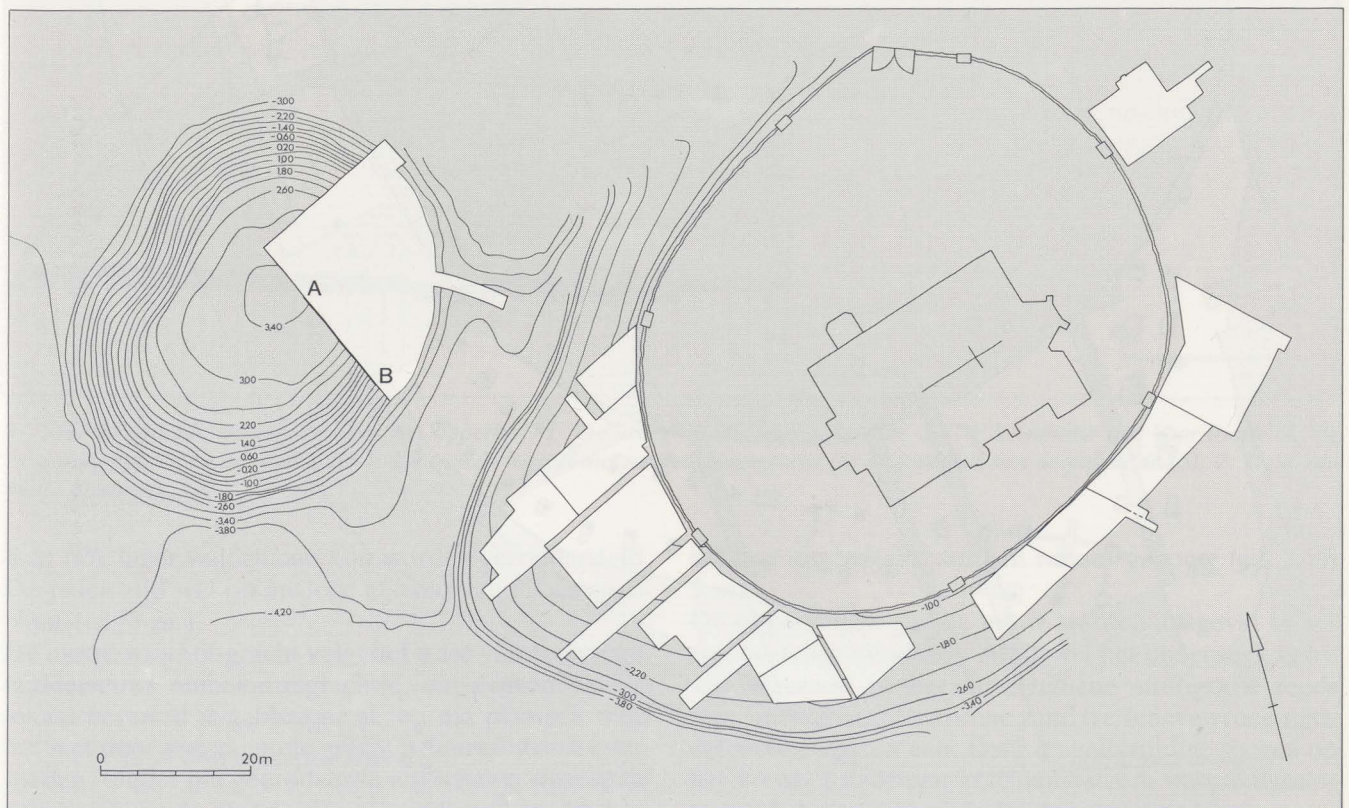
De «Hoge Andjoen»-motte te Werken (gem. Kortemark)

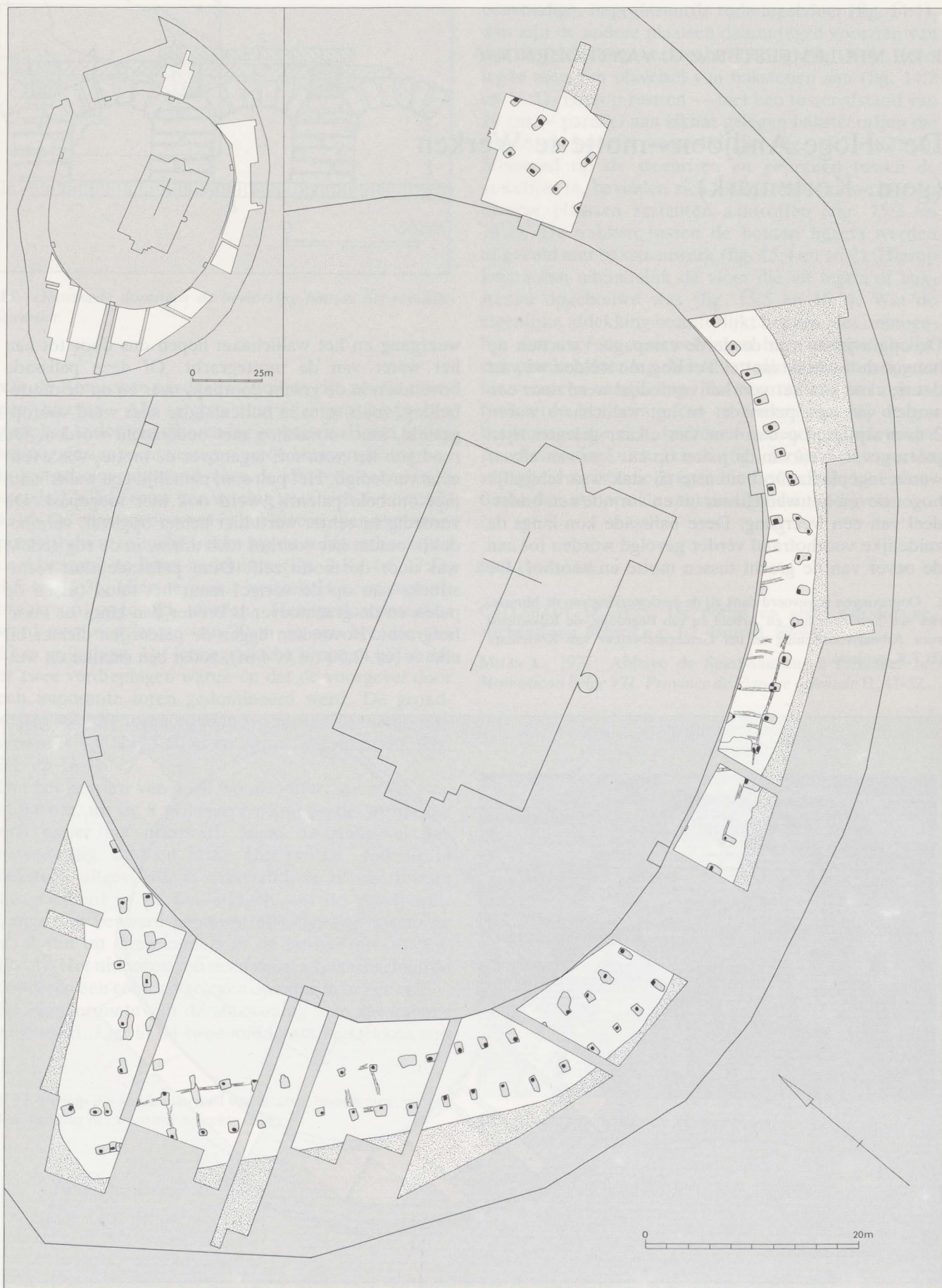
De opgravingen van de derde campagne¹ startten op het voorhof van de motte. Tot nog toe stelden we vast dat de rand van het voorhof verdedigd werd door een aarden wal met palissade. In het wallichaam waren 2 evenwijdige, op ca. 4 m van elkaar gelegen rijen palen gevat, waarvan de palen op ca. 3 m van elkaar waren ingeplant. De buitenste rij stak waarschijnlijk hoger boven het wallichaam uit en vormde een onderdeel van een weergang. Deze palissade kon langs de zuidelijke voorhofrand verder gevolgd worden tot aan de oever van de gracht tussen motte en voorhof. De

1 Opgravingen uitgevoerd dank zij de medewerking van de Ministeries van Tewerkstelling en Arbeid en van Begroting, de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening en het Gemeentebestuur van Kortemark (B.T.K.-project).

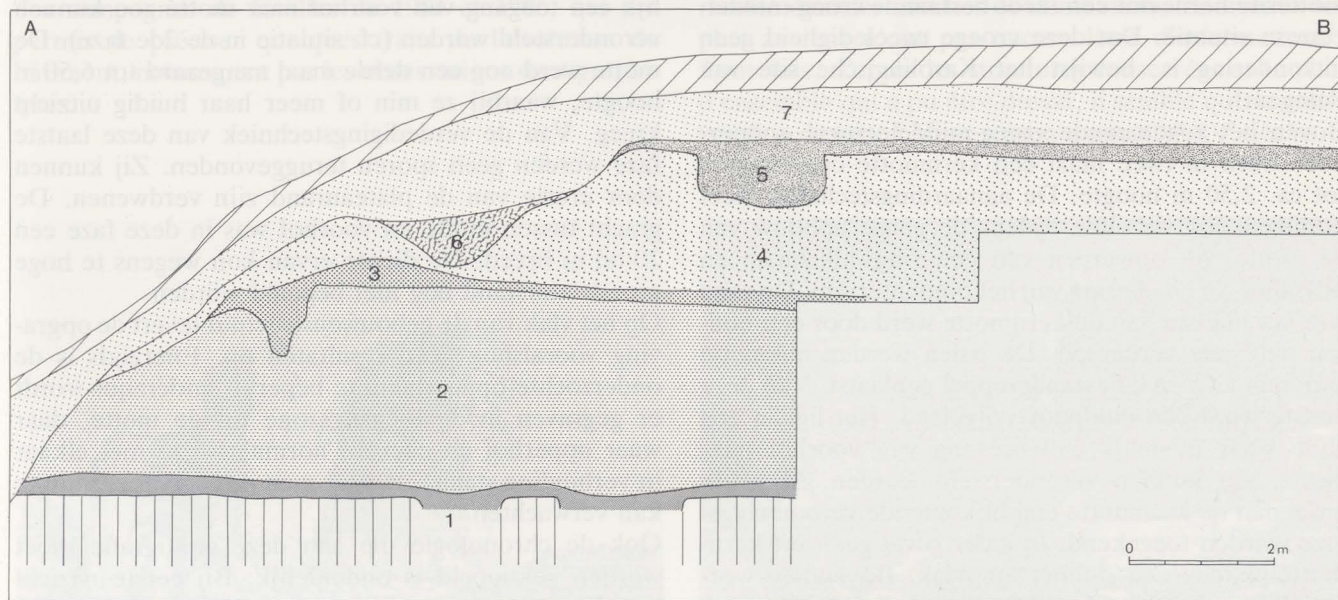
weergang en het wallichaam liepen dus door tot aan het water van de mottegracht. Of deze palissade bovendien in de gracht doorliep, naar en op de motte-helling, zoals soms in buitenlandse sites werd vooropgesteld, kan vooralsnog niet onderzocht worden. De rand van het voorhof, tegenover de motte, was eveneens verdedigd. Het patroon, namelijk een wallichaam met dubbele palenrij, werd ook hier toegepast. De verdediging echter werd hier lichter opgevat, vermoedelijk omdat het voorhof toch a.h.w. in de rug gedekt was door de motte zelf. Deze palissade sluit rechtstreeks aan op de vorige, maar het talud tussen de palen en de grachtsoever is breder dan langs de voorhofgracht. Bovendien liggen de palenrijen dichter bij elkaar (ca. 2,50 t.o.v. 4 m), zodat een smaller en wel-

1 Topografische kaart van de «Hoge Andjoen». Stand van de opgravingen op het opperhof en het neerhof. Aanduiding van de doorsnede (AB) in het opperhof.

2 Grondplan van de palissade rond het voorhof.

3 Vereenvoudigde doorsnede door het opperhof. 1. De vroeg-middeleeuwse bodem. 2. De kernmotte met haar loopvlak (3) en standgreppel van de palissade. 4. De tweede heuvel met verdedigingsgracht (6) en paalkuil van de palissade (5). 7. De derde motte-ophoging.

licht ook lager wallichaam kon worden verondersteld. De palen zijn wél op analoge afstand van elkaar ingeplant (ca. 3 m.).

De motte/voorhof-gracht volgt het tracé van een vroeg-middeleeuws omheiningsgrachtje, dat daarom slechts lokaal bewaard is gebleven, nl. op die plaatsen waar het niet door voornoemde gracht helemaal wordt oversneden. Onder het geërodeerde wallichaam waarop de voorhofpalissade stond, zijn verschillende vroeg-middeleeuwse sporen bewaard. De voornaamste zijn restanten van een hutkom (2,5 × 2 m), die moet deel

hebben uitgemaakt van een ruimer gebouw (ca. 3 bij 5 m).

De opgravingen van de motte werden aangevat in het zuidoostelijk kwadrant. Alhoewel het onderzoek verre van afgerond is, ligt de algemene stratigrafie reeds vast. Boven het pleistocene zand treffen we vroeg-middeleeuwse sporen aan. Daar de gelijktijdige sporen op het voorhof door een grachtensysteem waren afgesloten, is het waarschijnlijk dat de sporen onder de motte tot het tweede luik van een tweeledig site behoren. M.a.w. het «opperhof-neerhof-patroon» van het

4 Vroeg-middeleeuwse sporen onder de motte.

mottesite herneemt een reeds bestaande vroeg-middeleeuwse situatie. Dat deze vroege tweeledigheid geen uitzondering is, bewijst het Karolingische site van Petegem².

Boven het zogenaamde vroeg-middeleeuwse «opperhof» werd in twee maal een kernmotte opgeworpen tot ca. 2,50 m hoogte. De aanaardingstechniek bleef hoofdzakelijk dezelfde tijdens de ganse opbouw van de motte, nl. opwerpen van een ringwallichaam en opvulling en nivellering van het binnenterrein. De rand van het plateau van de kernmotte werd door een houten palissade verdedigd. De palen werden mannetje aan mannetje in een standgreppel geplaatst. Van deze laatste werd één eindpunt vrijgelegd. Het ligt in een zone waar mogelijk een toegang van voorhof naar motte zou kunnen verondersteld worden. Mogelijk moet aan de kernmotte een bijkomende verbouwingsfase worden toegekend. In ieder geval geeft dit kernmotte-plateau een dubbel loopvlak. Bovendien worden langs de plateaurand op regelmatige afstanden (ca. 3,50 m) paalgaten teruggevonden, die eventueel behoren tot een palissade, die dan de standgreppelafsluiting verving.

In een tweede fase werd de motte opgehoogd tot ca. 5 m. Dat nieuwe motteplateau werd verdedigd door een langs de mottehelling gelegen kleine aarden wal met aan de binnenzijde een grachtje. Op de eigenlijke plateaurand (ca. 1,50 m hoger dan de bodem van een grachtje) werden op ca. 3 m van elkaar, grote paalkuilen met hun palen aangetroffen. Ze vormen een onderdeel van een palissade. Van het grachtje zelf werd één eindpunt vrijgelegd op de plaats, waar moge-

lijk een toegang van voorhof naar motte zou kunnen verondersteld worden (cf. situatie in de 2de fase). De motte werd nog een derde maal aangeaard tot 6,50 m hoogte, waarbij ze min of meer haar huidig uitzicht kreeg. Van de verdedigingstechniek van deze laatste fase werden geen sporen teruggevonden. Zij kunnen door erosie van de plateaurand zijn verdwenen. De gracht tussen motte en voorhof was in deze fase een 20-tal m breed. De diepte ervan kon wegens te hoge grondwaterstand nog niet bepaald worden.

Op het vlak van de gebouwenstructuur levert de opgraving vooralsnog geen resultaten op. Enerzijds is de onderzochte oppervlakte te beperkt, anderzijds wordt er gegraven in de toegangszone tot de motte, daar waar opperhof en neerhof normalerwijze met elkaar in verbinding staan, en waar men dus een open ruimte kan verwachten.

Ook de chronologie die aan deze stratigrafie moet worden gekoppeld is onduidelijk. Bij eerste nazicht van de *archaeologica* situeert de evolutie van de motte zich in een 11de-12de-eeuws geheel.

BIBLIOGRAFIE

CALLEBAUT D. 1981: *Het Oud Kasteel te Petegem I*, Archaeologia Belgica 237, Brussel.

DE MEULEMEESTER J. & VANTHOURNOUT C. 1984: Het voorhof van de «Hoge Andjoen»-motte te Werken. In: *Conspectus MCMLXXXIII*, Archaeologia Belgica 258, Brussel, 112-117.

DE MEULEMEESTER J. & VANTHOURNOUT C. 1985: Het voorhof van de «Hoge Andjoen»-motte te Werken, *Archaeologia Belgica* n.r. I-2, Brussel, 95-98.

² Callebaut 1981. Werken ressorteerde onder de familie van Petegem-Oudenaarde.